

Лілія ЯРЕМКО,

orcid.org/0000-0003-2092-6225

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української фольклористики імені Філарета Колесси

Львівського національного університету імені Івана Франка

(Львів, Україна) *lpidgorna@gmail.com*

«Її МАТИ У ВІЙСЬКО ВИРАЖАЛА»: ОБРАЗ ДІВЧИНИ (ЖІНКИ)-ВОЯЧКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРИ

Тема статті – цікава і малодосліджена. Свого часу Іван Франко у науковій праці «Студії над українськими народними піснями» принагідно згадав про дівчину-воячку в українському фольклорі. При цьому навів кілька текстів з цією проблематикою. Є і сучасні дослідження Івана Денисюка, Ольги Мікули, які поглибили вивчення тематики «дівочього війська» і «амазонок на Поліссі», демонструючи це певними теоретичними міркуваннями і подачею окремих сучасних записів текстів з Полісся про «войовничих жінок».

Тексти про дівчину(жінку) – воячку були опубліковані у збірниках: «Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», Лесі Українки, Олени Пчілки, Якова Головацького, Павла Чубинського, Зоріана – Доленги Ходаковського. Причому, це були різножанрові твори: веснянки, купальські пісні, колядки з «воєнними мотивами».

У статті проаналізовано фольклорні тексти пісні «Дівчина-воїн» (підзаголовок «Взята в полон татарин»), опублікована у збірнику «Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова». У цьому ж збірнику надрукований ще один варіант (Б) пісні «Дівчина-воячка». Окрім того, текст, який записала Олена Пчілка у Ковельському повіті. Лєся Українка опублікувала тексти веснянки «Чи диво, чи не диво» про дівочий похід та купальську пісню «Була вдовойка в кінці села», яка є близькою до тексту колядки про дівчину-воячку у записі Олени Пчілки.

У «Студіях над українськими народними піснями» Іван Франко зазначав, що подібні тексти про жінку-воячку ми маємо і у болгарському фольклорі.

Подібний мотив чоловік-воїн маємо і у колядках з «військовими мотивами», які були надруковані у збірниках Платона Лукашевича, Якова Головацького, Павла Чубинського.

Методологічною основою статті є використання діахронно-синхронного принципу аналізу, функціонально-системний підхід до вивчення новітніх явищ духовної спадщини українського народу.

Ключові слова: дівчина-воячка, дівочьке військо, амазонки, поляниця, сваромати, історичні пісні, колядки, веснянки, інтерпретація тексту.

Liliya YAREMKO,

orcid.org/0000-0003-2092-6225

Candidate of Philological Studies,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Folklore Studies

named after Academician Filaret Kolessa

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine) *lpidgorna@gmail.com*

“HER MOTHER SENT HER TO THE ARMY”: THE IMAGE OF A GIRL (WOMAN)-WARRIOR IN UKRAINIAN FOLKLORE

The topic of the article is interesting and scarcely researched. Ivan Franko once mentioned the warrior girl in Ukrainian folklore in his scientific work “Studies on Ukrainian Folk Songs”. He cited several texts on this topic. There are also modern studies by Ivan Denysiuk and Olha Mikula, who have further explored the topic of the “maiden army” and “Amazons in Polissya”, demonstrating this with certain theoretical considerations and the presentation of some modern records of texts from Polissya about “warrior women”.

The article analyses the folklore texts of the songs: “The Warrior Girl” (subtitled “Taken Captive by a Tatar”), published in the collection “Historical Songs of the Little Russian People with Explanations by Antonovych and Drahomanov”. The same collection contains another version (B) of the song “Girl Soldier”. In addition, the lyrics were recorded by Olena Pchilka in Kovel district. Lesya Ukrainka published the texts of the vesnianka “Is it a miracle, is it not a miracle” about a maiden's trip and the Kupala song “There was a widow at the end of the village”, which is close to the text of the carol about a girl soldier recorded by Olena Pchilka.

In his Studies on Ukrainian Folk Songs, Ivan Franko noted that we have similar stories about a female warrior in Bulgarian folklore.

A similar motif of "man-warrior" is found in carols with "military motifs" published in the collections of Platon Lukashevych, Yakiv Holovatsky, and Pavlo Chubynsky.

The methodological basis of the article is the use of the diachronic-synchronous principle of analysis, a functional-systemic approach to the study of the latest phenomena of the spiritual heritage of the Ukrainian people.

Key words: warrior girl, maiden army, amazons, polyanitsa, sauromats, historical songs, carols, spring songs, text interpretation.

Постановка проблеми. Про тему «дівчина (жінка)-воячка» у фольклористичних дослідженнях згадували лише принагідно. У збірниках було опубліковано незначну кількість текстів з цієї проблематики. Тому актуальними залишаються проблеми інтерпретації текстів про дівчину(жінку)-воячку, які розпорошені у різних виданнях.

Аналіз досліджень. У «Студіях над українськими народними піснями» Іван Франко побіжно згадує статтю Івана Созоновича про дівчину-воїна, яка була опублікована у 1893–1894 рр. Наводить три тексти про дівчину-воячку і подає свої невеличкі роздуми про те, що жінки, нарівні з чоловіками, могли виступати в ролі оборонниць рідної землі. За спостереженням Івана Франка, матері, які не мали синів, змушені були випроводжати на війну дочок, благословляючи їхній похід своєрідним «повчанням матері». На думку сучасної дослідниці Оксани Галайчук, «таке «повчання дітям» зафіксовано у різноманітних фольклорних та літературних жанрах: колядках, щедрівках, весільних піснях, билинах, а також у «Слові про похід Ігорів» та літописних оповіданнях» (Галайчук, 2018: 172).

Свого часу професор Іван Денисюк заінтригував науковців цікавою проблематикою про «військо дівочьке» та існування амазонок на Поліссі: міф чи реальність? Цьому присвячено деякі його наукові студії (Денисюк, 1993:28; Денисюк, 2008: 96–99), які містять сучасні записи таких пісень. Беручи до уваги інформацію про публікацію статті Івана Созоновича, автор зазначав, що у жанрах української усної словесності (легендах, переказах) розповіді про амазонок були «живучими», бо саме в період матріархату «самозароджувались організовані збройні загони» (Денисюк, 2008: 96). Однак, за спостереженням Івана Денисюка, Созонович «спирається лише на ту билину (точніше – старину), в якій може побачити книжні впливи, а інші, не вигідні для нього билинні сюжети, де виступає поляниця, замовчує». (Денисюк, 2008: 96). Професор Денисюк бере до уваги відому статтю Віктора Яновича з назвою «Перші амазонки. Сваромати-народ войовничих жінок» і вважає, як і автор статті, що етимологія слова «сваромати» походить від «свара» – війна

і «мати» – жінка (мати), отже, «войовничі жінки, народ войовничих жінок» (Денисюк, 2008: 96). Пізніше цей етнос почали називати сарматами.

Сучасна дослідниця Ольга Мікула – авторка статті «До питання про існування амазонок на території України (на основі розвідки Олени Пчілки «Українские колядки»)». Науковиця теж висуває припущення про існування амазонок на теренах України, опираючись на фольклорний матеріал, який зафіксувала Олена Пчілка (Мікула, 2011: 431–437).

Оксана Галайчук захистила кандидатську дисертацію про «Лицарство княжої доби в українському обрядовому фольклорі: мотиви та образи». У роботі авторка розглядає приклади колядок з «військовими мотивами» (Галайчук, 2018: 177) та згадує про «войовничих свашок і закісниць» у весільному обряді (Галайчук, 2018: 172–177).

Мета статті. В межах сучасної лінгвістичної парадигми, аналіз фольклорних текстів як частин відображення світосприйняття та світобачення представників певної етнокультурної спільноти має важливе значення. Тому, подаємо інтерпретацію фольклорних текстів про дівчину (жінку)-воячку і робимо певні узагальнення про поширення цього образу не лише в українському фольклорі, але і у інших слов'янських народів.

Виклад основного матеріалу. За спостереженням Івана Франка, тема дівчини-воячки є поширеною, «але не має нічого спільного з татарськими та турецькими нападами, хоча немає сумніву, що факти, де жінки в рядах мужчин ставали в обороні своїх гнізд до бою, траплялися в часах таких нападів частіше, як коли інде» (Франко, 1984: 100–101).

У деяких текстах пісень є образ дівчини – воячки, яка нарівні із чоловіками іде на війну, щоб захищати свою рідну землю від нападників. Часто тут образ дівчини маємо не як берегиню родинного затишку, а як оборонницю своєї Батьківщини. Інколи, у піснях про дівчину-воячку є натяк на те, що дівчина змушена іти воювати, бо у родині немає синів. Тому, мати «благословляє» на війну свою дочку.

«Тут маємо справу, – як пише Іван Франко, у «Студіях над українськими народними піснями» з організацією правильного війська, до якого кли-

чуть охочих; мати, не маючи синів, шле свою дочку, яка по одним варіантам визначається в битві, по іншим попадає в неволю» (Франко, 1984: 101).

Один із текстів пісні «Дівчина-воїн» (підзаголовок «Взята в полон татариним», опублікований у збірнику «Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова» («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 314). Сюжет тексту досить простий. Козакам дано наказ іти у військо. Далі – розповідь про вдову, яка не мала сина, але тільки одну доньку-Катериночку. У матері не залишається вибору: вона виряджає свою дочку у військо:

Тай чую: загадано та заповідано
Усім козаченькам та в військо йти;
У кого є сини, то висилати,
А в кого нема, то наймати.
Жила вдова на край села,
Та не мала ні одного сина:
Кінь в неї є, сина не має,
Тільки одна дочка Катериночка.

Її мати у військо виражала. («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 314).

Випроводжаючи доньку, мати дає їй своєрідну «материнську настанову»: не бути ні попереду війська, бо це-небезпечно, ні позаду війська, а триматися посередині:

Тай виражаючи научала:
«Дочко моя Катериночко,
Як будеш ти у війську йти,
То поперед війська не випереджай ся,
І позад війська не оставай ся,
Та держи ся війська середнього

І козаченька сердешнього». («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 314).

Тут маємо використання своєрідної форми можливого (тричі). Однак, донька виявила непослух до материних слів: поїхала конем попереду війська.

Дочка Катериночка не послухала,

Конем попереду поїхала». («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 314).

Як результат – усі козаки зуміли переплисти річку, а дівчині не вдалося цього зробити. І як наслідок – татарин взяв воячку у полон. Саме друга частина сюжету пов'язана з тим, що татарин Катериночку за білуруччку взяв, та й повів її у світлицю. При цьому дав дівчині меду-вина. Коню хотів дати «вівса-сіна». Однак, тварина почала іржати, «вівса-сіна» не їсти. Кінь сумує за своєю так званою домівкою – стайнею, а госпо-

диня Катерина, відмовляючись від «меду-вина», тужить і плаче за своєю матінкою.

Десь узяв ся та Татарин,
Та узяв кониченька за повідоньки,
А Катериночку за білуруччку;
Повів кониченька у станечку –
Катериночку у світлицю,
Дає коникові вівса-сіна
А Катериноньці меду-вина
Кінь ірже сіна-вівса не їсть
Катерина плаче, меду-вина не п'є, –
Кінь ірже та по станеці –

Катерина плаче та по матінці. («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 314).

Як бачимо, кінь виступає вірним помічником своєї господині, як і зрештою, кінь завжди вірний побратим для козака. Вживання у тексті зменшено-пестливої лексики «Катериночка», «козаченько», «кониченьки», «повідоньки» дає змогу читачеві відчувати усі барви мови, викликає почуття жалю до героїні і її вірного супутника – коня.

Відомо, що у фольклорі ми сприймаємо образ коня позитивно, як вірного товариша, самовідданого, чарівного помічника парубка, козака, воїна (у нашому тексті дівчини-воячки) як уособлення степу, волі. У тексті-уособлення, що побудоване на антитезі: воля-неволя.

У збірнику Антоновича і Драгоманова надрукований ще один варіант (Б) пісні «Дівчина-воячка». Починається текст із змалювання національної колористики:

Синє море, жовтий цвіт,
Та загадали на весь світ:
У кого є коні – годуйте,
У кого нема, – купуйте.
У кого сини, – зряжайте,

А в кого нема, – наймайте («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 315).

Синє море, жовтий цвіт, що символізує безмежні простори рідної землі. Далі сюжет є подібним до попереднього тексту. Вдова, маючи коня, і не маючи сина, зажурилася тим, що замість сина вона буде виряджати у військо дочку Оленочку.

Ой зажуриться удова,
Що в неї кінь є, сина не має.
Тільки одна дочка Оленочка

Мати Оленочку у військо виряджала. («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 315). І знову маємо мотив «напутньої поради» своїй доньці: іти не спереду війська, не позаду, а посередині. Знову, як і в попередньому тексті, ми сти-

каємося з формулою «непослуху дівчини» (ця форма часто використовується у казках), якій на шляху випало випробування переплисти Дунай. Вона пододала цю відстань:

Як же припало річку брести
І Дунай плести

То Оленочка перебрила і переняла. («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 315). Однак знову потрапила у полон до татарина.

Подібний мотив «чоловік-воїн» маємо і у колядках з «військовими мотивами», які були надруковані у збірниках Платона Лукашевича, Якова Головацького, Павла Чубинського.

За спостереженням учених, тексти ці оригінальні тим, що дівчина іде на війну, наче син вдови, і що вона, потрапляючи в полон, стає жінкою татарина. Своєрідний «ритуал переходу» відбувається тоді, коли дівчина перепливає через воду. Не випадково, у дослідженнях Олександра Потєбні є праця «Переправа через воду як символ шлюбу». І як висновок звучать слова, що «пісні на таку тематику ми зустрічаємо у багатьох місцях і в інших народів».

Текст, який записала Олена Пчілка у Ковельському повіті, сюжетною лінією подібний до попередніх, однак має деякі відмінності: дівчина вже не тримається середини війська, а очолює військо, тобто є його провідником. Цей текст має форму колядки з військовими мотивами. Тут вдова уже має трьох дочок (числова символіка «три» часто має місце у фольклорних текстах): Ганнусейка, Костусейка, Настусейка.

Була вдова близько двора,
Мала вона три донейки.
Єдна донейка Ганнусейка
Друга донейка Костусейка,
Третя донейка Настусейка. (Пчілка, 2021: 177).

Мати по черзі веде діалог з кожною з доньок і закликає їх усіх іти на війну. Однак, перші дві відмовляються, мотивуючи це тим, що не вміють «сідлати коня» і їхати верхи на ньому:

«Ой моє дитя, а Ганнусейко,
Поїдь, поїдь а на війноньку».
«Ой моя матінко а голубонько,
Я не вмію коня сідлати
А на на йому поїхати».
«Ой дитя моє, а Костусейко,
Ой поїдь, поїдь а на війноньку».
«Ой моя матінко голубонько,
Я не вмію коня сідлати
А на йому поїхати». (Пчілка, 2021: 177–178).

Лише третя донька – Настусейка, може впоратися із цим завданням. Знову у тексті маємо «слова-засторогу» від матері, як і у попередніх текстах.

Мати дочку виражала,
Уряжаючи та й научала:
«Моє дитє Настусейко,
Поїдь, поїдь на війноньку!
Наперед війська не вибивайся,
Назад війська та й не оставайся!
Наперед війська – а намовойка,
А назад війська – та погонойка,
Посеред війська – а розмовойка». (Пчілка, 2021: 178).

Однак, тут є мотив «непослуху дівчини», яка поїхала і очолила військо.

Вона матінки не послушала,
Наперед війська виїхала,
Ой виїхала, ще й викрикнула,
Шабелькою та вимахнула. (Пчілка, 2021: 178).

Дівчина-воєнка наділена рисами сміливості, мужності, прагненням брати участь у бойових діях, використовуючи при цьому ще й шабельку. Зазвичай, такі риси відваги, безстрашності притаманні воїнам-чоловікам. Однак, тут жінка виступає зовсім не в образі ніжної, тендітної берегині родини, вона сповнена прагненням нарівні з чоловіками ставати у лави берегинь-воєчок за свій край від ворогів.

У «Студіях над українськими народним піснями» Іван Франко зазначав, що подібні тести про жінку-воєчку ми маємо і у болгарському фольклорі. Учений наводить сюжет такого тексту, який записав доктор Стойков з околиці Габрова. У тексті ідеться не про вдову, а про чоловіка Миколу, який також сина не має, а лише три доньки. У цьому тексті, на відміну від попередніх, де ми спостерігали «напутнє слово матері», уже маємо «батьківський прокльон»: що він краще дітей у гріб поклав, ніж на війну віддав:

«А дав би Господь, дітоньки,
Щоб в один гріб вас поклав я,
Справляв за вами поминки,
Третини і десятини
Й пропої в чисту неділю». (Франко, 1984: 103).

Однак, одна з доньок пропонує батькові, щоб він відрізав їй косу, купив чоловіче вбрання, коня баского, «пушку німецьку», «шаблю французьку» і відправив її у військо. Батько виконав волю найменшої доньки, придбав її коня, військово спорядження, після чого вона відправилася на війну. Дівчина майстерно осідлала свого коня:

На коня сіла баского,
Баского, нев'їждженого, –
Найперша Радка гасала,
Коня найкраще водила,
Тоді до війська прибула. (Франко, 1984: 103).

Епітетом «баский» підкреслено, що кінь був дуже швидкий, прудкий, жвавий. Відповідно, і дівчина була вправною наїзницею.

Далі маємо розповідь про сон королеви, якій наснилося, що у його війську є жінка-воячка. Вона радить королю тричі різними випробуваннями перевірити цей факт (часто такий мотив з подібними випробуваннями для героя (героїні) маємо у казках).

Перше випробування, яке радить цариця, мало на меті перевести військо через сад, мотивуючи це тим, що жінка спокуситься на різні плоди з дерев і за цим можна буде її пізнати. Військо пройшло через сад. Але Радка не спокусилася на плоди, зірвала лише один горішок і то поділила його на чотири частини.

Друге випробування було пов'язане з тим, щоб провести військо через базар: дівчина, на думку цариці, захоче «веретено різьблене». Однак, цей предмет зовсім не зацікавив дівчину. Її увагу привабила флюяра, на якій героїня заграла. Таким чином, дівчина-воячка знову залишилася не впізнаною у війську.

За третім випробуванням військо мало іти купатися. Якби дівчина виконала цю умову, то, звісно, тут можна було побачити серед воїнів-чоловіків Радку. Та вона радить цареві утриматися від купелі, щоб воїни не отримали у воді різних хворіб.

Однак, усі три рази дівчина Радка не впіймалась на хитрощі цариці. Це свідчить про її мудрість і кмітливість. (Подібні мотиви часто маємо у казках, як от до прикладу казка «Мудра дівчина», де дівчина Маруся розгадує різні загадки від пана завдяки тому, що вона розумна і кмітлива). І теж не впіймалась на хитрощі пана.

За спостереженням В. Антоновича і М. Драгоманова, образ дівчини-воячки, як і чоловіка-воїна маємо у колядках з «військовими мотивами». «Залишається оригінальним те, що дівчина іде на війну, неначе син вдови, і вона попадає у полон, стає дружиною татарина у той час, або після того, як вона переходить річку, при цьому, розкрива-

ється стать дівчини. Пісні на цю тему ми зустрічаємо у багатьох місцях, як у слов'янщині, так і в інших народів». («Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова», 1874–1875: 316).

Тексти пісень про дівчину – воячку зафіксували Леся Українка («Ой чи диво чи не диво» (веснянка), (Українка, 2021: 57) «Була вдовою конець села» (Олена Пчілка відносить цей текст до купальської пісні). (Українка, 2021: 173–174), Зоріан-Доленга Ходаковський («Млинове колесо» (веснянка). (Ходаковський, 1974: 78) та інші. Як бачимо, часто мотив про дівчину-воячку може бути у текстах веснянок (як і мотив, про хлопця-воїна). Як зауважував свого часу Михайло Грушевський, «весна у різних народів, – се час відновлення воєнних організацій, операцій, походів і т.д... У германських племен – не без зв'язку з кліматичними різницями – воєнний перегляд припадає а май. В старій поезії їх весна – се поклик «іти на війну – бити ворога».(Грушевський, 1993: 210).

Висновки:

1. Тема «жінки-воячки» у фольклорі є цікавою і малодослідженою.

2. У «Студіях над українськими народними піснями» Іван Франко представив нам тести пісень з цієї тематики.

3. Публікації текстів про дівчину (жінку)-воячку маємо і в інших збірниках учених-фольклористів (істориків).

4. Тексти представлені жанрами колядок з військовими мотивами, веснянок, купальських пісень.

5. Можемо говорити про спорідненість цих текстів з іншими жанрами фольклору: колядками, казками.

6. Іван Франко наводить паралелі тексту про «дівчину-воячку» з болгарського фольклору, що свідчить про ширші горизонти таких текстів.

7. У збірнику «Історичних пісень з поясненнями Антоновича і Драгоманова» автори зазначають, що пісні про дівчину-воячку є у чеському, словацькому, сербському фольклорі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Дівчина-воїн» (взята татариним у полон). *Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова*. Київ, 1874. Т. 1. XXIV. 336 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM> (дата звернення: 29.04.2023).
2. «Синєє море, жовтий цвіт». *Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова*. Київ, 1874. Т. 1. XXIV. 336 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM> (дата звернення: 29.04.2023).
3. Галайчук Оксана. Дружинно-лицарська поезія у фольклористичних дослідженнях Івана Денисюка. Іван Денисюк: Не попів слів, а серця жар... : збірник наукових праць та матеріалів. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2018. С. 172–177. (Серія «Українська філологія: школи, постаті, проблеми». вип. 17).
4. Галайчук Оксана. Лицарство княжої доби в українському обрядовому фольклорі: мотиви та образи : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.07 / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2018. 201 с.

5. Грушевський Михайло. Історія української літератури : у 6 т., 9 кн. Київ : Либідь, 1993–1996. Том.1 . 389 с.
6. Денисюк І. Амазонки на Поліссі. Луцьк : Надтир'я, 1993. 28с.
7. Денисюк Іван. Матеріали до дискусії про амазонок. *Міфологія і фольклор*. 2008. № 1. С. 96–99.
8. Історичні пісні малоруського народу з поясненнями Антоновича і Драгоманова. Київ, 1874. Т. 1. XXIV. 336 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM> (дата звернення: 29.04.2023).
9. Мікула Ольга. До питання про існування амазонок на території України (на основі розвідки Олени Пчілки «Українські колядки»). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Культурологія*. 2011. Випуск 7. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3234> (дата звернення: 29.04.2023).
10. Пчілка Олена. «Колядка про дівчину воячку». Українка Леся. Повне академічне зібрання творів. У 14-ти т. Луцьк, 2021. т. 9. С. 177–178.
11. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів. У 14-ти т. Луцьк, 2021. т. 9. 845 с.
12. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського. Київ : Наукова думка, 1974. 783 с.
13. Франко І.Я. Студії над українськими народними піснями. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Т. 42. Фольклористичні праці. Київ : Наукова думка, 1984. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Franko/Studii_nad_ukrainskymy_narodnymy_pisniamy.pdf (дата звернення: 29.04.2023).

REFERENCES

1. “Divchyna-voin” (1874) (vziata tatarynom u polon). [“Warrior girl” (captured by Tatars).] Istorychni pisni maloruskoho narodu z poiasnenniamy Antonovycha i Drahomanova. Historical songs of the Little Russian people with explanations by Antonovych and Drahomanov, 1. 336. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/cgibin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM> (data zvernennia: 29.04.2023). [in Ukrainian].
2. «Synieie more, zhovtyi tsvit» (1874). [“Blue sea, yellow flower”]. Istorychni pisni maloruskoho narodu z poiasnenniamy Antonovycha i Drahomanova. Historical songs of the Little Russian people with explanations by Antonovych and Drahomanov, 1. 336. URL: <http://irbisnbuv.gov.ua/cgibin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM> (data zvernennia: 29.04.2023). [in Ukrainian].
3. Halaichuk Oksana. (2018) Druzhynno-lytsarska poeziia u folklorystychnykh doslidzhenniakh Ivana Denysiuka. [Conjugal and chivalric poetry in the folkloristic studies of Ivan Denysyuk.] Ivan Denysiuk: Ne popil sliv, a sertsia zhar... : zbirnyk naukovykh prats ta materialiv / Lviv: LNU im. Ivana Franka, 17. 172–177. (Serii «Ukrainska filolohiia: shkoly, postati, problemy».) – Ivan Denysyuk: Not the ashes of words, but the heat of the heart...: a collection of scientific papers and materials. Lviv : LNU named after Ivan Franko, 17. 172–177. (Series “Ukrainian philology: schools, figures, problems”. [in Ukrainian].
4. Halaichuk Oksana. (2018) Lytsarstvo kniazhoi doby v ukrainskomu obriadovomu folklori: motyvy ta obrazy : [Chivalry of the princely age in Ukrainian ceremonial folklore: motifs and images] dys. kand. filol. nauk: 10.01.07 / Lviv. nats. un-t im. I. Franka. thesis Ph.D. philol. Sciences: 10.01.07 / Lviv. national University named after I. Franko. 201. [in Ukrainian].
5. Hrushevskiy Mykhailo. (1993) Istoriiia ukrainskoi literatury : u 6 t., 9 kn. [Mykhailo Hrushevskiy. History of Ukrainian literature: in 6 volumes, 9 books.], 1. 389. [in Ukrainian].
6. Denysiuk I. (1993) Amazonky na Polissi. [Amazons in Polissia]. Lutsk : Nadstyria, 28. [in Ukrainian].
7. Denysiuk Ivan. (2008) Materialy do dyskusii pro amazonok. [Materials for the discussion about Amazons.] Mifolohiia i folklor, Mythology and folklore, 1. 96–99. [in Ukrainian].
8. Istorychni pisni maloruskoho narodu z poiasnenniamy Antonovycha i Drahomanova: (1874) [Historical songs of the Little Russian people with explanations by Antonovych and Drahomanov, 1. XXIV. 336.] URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgibin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FM> (data zvernennia: 29.04.2023). [in Ukrainian].
9. Mikula Olha. (2011) Do pytannia pro isnuvannia amazonok na terytorii Ukrainy (na osnovi rozvidky Oleny Pchilky “Ukraynskye koliadky”). [To the question of the existence of Amazons in the territory of Ukraine (based on Olena Pchilka's intelligence “Ukrainian Christmas Carols”).]Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu “Ostrozka akademiia”. Kulturologiia. Scientific notes of the National University “Ostroh Academy”. Culturology, 7. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3234> (data zvernennia: 29.04.2023). [in Ukrainian].
10. Pchilka Olena. (2021) «Koliadka pro divchynu voiachku». [“Carol about a soldier girl”]. Ukrainka Lesia. Povne akademichne zibrannia tvoriv. U 14-ty t. Ukrainian Lesya. Complete academic collection of works. In the 14th volume, 9. 177–178. [in Ukrainian].
11. Ukrainka Lesia. (2021) Povne akademichne zibrannia tvoriv. U 14-ty t. [Ukrainian Lesya. Complete academic collection of works.]. In the 14th volume, 9. 845. [in Ukrainian].
12. Ukrainski narodni pisni v zapysakh Zoriana Dolengy-Khodakovskoho. (1974). [Ukrainian folk songs recorded by Zorian Dolenga-Khodakovsky]. 783. [in Ukrainian].
13. Franko I.Ia. (1984) Studii nad ukrainskymy narodnymy pisniamy. [Studies on Ukrainian folk songs.] Zibrannia tvoriv u p'iatdesiaty tomakh. T.42. Folklorystychni pratsi. Collection of works in fifty volumes. T. 42. Folkloristic works. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Franko/Studii_nad_ukrainskymy_narodnymy_pisniamy.pdf? (data zvernennia: 29.04.2023). [in Ukrainian].